

Rozwój rynku: Zboża (CN 10) — 2015–2025

Wprowadzenie

Sektor zbóż (DZIAŁ 10 w Nomenklaturze Scalnej) obejmuje podstawowe produkty rolne, w tym pszenicę, kukurydzę, jęczmień, ryż i pozostałe zboża. W latach 2015–2025 unijny handel zagraniczny tymi towarami przeszedł głęboką transformację – z pozycji wyraźnego eksportera netto do niemal zrównoważonego bilansu, przy jednoczesnym przyspieszonym wzroście zależności od importu. Poniższa analiza opiera się na danych z panelu Ogólny przegląd handlu UE i towarzyszących mu narzędzi analitycznych.

1. Od rekordowych nadwyżek do niemal zrównoważonego bilansu – strukturalna erozja nadwyżki handlowej UE

Eksport i import zmierzają w przeciwnych kierunkach, co doprowadza do załamania salda

Wartość unijnego eksportu zbóż spadła z 9,85 mld EUR w 2015 r. do 9,01 mld EUR w 2025 r. (–8,5%), a wolumen eksportu zmniejszył się o 16,7%. Równocześnie import urósł z 5,11 mld EUR do 8,45 mld EUR (+65,3%), a jego wolumen wzrósł o 42,8%. W rezultacie nadwyżka handlowa skurczyła się z 4,74 mld EUR do zaledwie 0,56 mld EUR (–88,2%).

Wskaźnik (mld EUR)	2015	2022 (szczyt)	2025	Zmiana 2015–2025
Eksport	9,85	15,08	9,01	–8,5%
Import	5,11	12,53	8,45	+65,3%
Bilans handlowy	4,74	–	0,56	–88,2%

Źródło: Ogólny przegląd handlu – wartości.

Szczególnie gwałtowny wzrost importu nastąpił w 2022 r. (12,53 mld EUR) i utrzymał się na wysokim poziomie w następnych latach, m.in. za sprawą zwiększonych dostaw z Ukrainy i Ameryki.

Spadek produkcji i rosnąca zależność importowa

Unijna produkcja zbóż w ujęciu ilościowym obniżyła się z 3,07 mld ton w 2015 r. do 2,59 mld ton w 2024 r., tj. o ok. 15%. Jednocześnie wskaźnik zależności od importu netto (stosunek importu netto do dostępnej podaży) wzrósł z 6,3% w 2003 r. do 31,3% w 2024 r. – co oznacza kilkukrotne pogłębienie luki podażowej.

Dane produkcyjne i wskaźnik net_import_reliance dostępne w:

Produkcja i koncentracja rynku

Zależność od importu netto

Spadek produkcji przy jednoczesnym wzroście konsumpcji wewnętrznej (zwłaszcza na cele paszowe) przekształcił UE w coraz bardziej zależnego od dostaw zewnętrznych uczestnika rynku zbóż.

Efekt cenowy zamortyzował spadek wolumenu eksportu

Średnie jednostkowe wartości eksportu wzrosły z 208 EUR/t w 2015 r. do 228 EUR/t w 2025 r. (+9,8%), natomiast w imporcie cena wzrosła z 241 EUR/t do 280 EUR/t (+16,1%). Najwyższe poziomy – odpowiednio 364 EUR/t i 349 EUR/t – osiągnięto w 2022 r. Dzięki drożęjącemu zbożu spadek przychodów z eksportu był łagodniejszy niż spadek samego wolumenu.

2. Geograficzne przesunięcia strumieni handlu – od tradycyjnych rynków do nowych zależności i ryzyk

Ukraina umacnia pozycję głównego dostawcy przy załamaniu importu z Rosji

Udział Ukrainy w imporcie UE wzrósł z 1,64 mld EUR (2015) do 2,27 mld EUR (2025), przy czym przejściowo osiągnął nawet 5,02 mld EUR w 2023 r. Równocześnie import z Rosji załamał się z 234 mln EUR do zaledwie 2,7 mln EUR (–98,8%). Silnie przybrał też import z Brazylii (+210,9%) i Stanów Zjednoczonych (+232,5%).

Główni partnerzy importowi (mln EUR)	2015	2025	Zmiana
Ukraina	1636	2265	+38,5%
Brazylia	190	590	+210,9%
Kanada	685	1297	+89,2%
Stany Zjednoczone	415	1380	+232,5%
Rosja	234	3	–98,8%
Wielka Brytania	504	308	–38,9%

Źródło: Główni partnerzy handlowi – import.

Tak głębokie przetasowanie wynika z liberalizacji dostępu do rynku dla Ukrainy po 2022 r., sankcji na Rosję oraz poszukiwania alternatywnych źródeł kukurydzy i pszenicy.

Eksport do Azji i Afryki Północnej ustępuje miejsca Afryce Subsaharyjskiej i Wielkiej Brytanii

Tradycyjnie najwięksi odbiorcy – Chiny, Algieria i Arabia Saudyjska – zmniejszyli zakupy w UE o kilkadziesiąt procent. Eksport do Chin spadł o 78,7%, do Egiptu o 49,5%, do Algierii o 37,3%. W tym samym czasie dynamicznie rósł eksport do Maroka (+123,3%), Nigerii (+338,9%) i Wielkiej Brytanii (+26,1%).

Główni partnerzy eksportowi (mln EUR)	2015	2025	Zmiana
Algieria	1367	858	–37,3%
Arabia Saudyjska	1055	738	–30,0%
Maroko	479	1069	+123,3%
Chiny	816	174	–78,7%
Egipt	752	380	–49,5%
Wielka Brytania	565	713	+26,1%
Nigeria	94	410	+338,9%

Źródło: Główni partnerzy handlowi – eksport.

UE traci udziały na rynkach azjatyckich (częściowo z powodu konkurencji ze strony Rosji i innych dostawców), natomiast rośnie jej obecność w krajach afrykańskich, które zwiększają własną konsumpcję zbóż.

Przesunięcie centrum eksportu wewnątrz UE: wzrost znaczenia Bułgarii, Rumunii i państw bałtyckich kosztem Francji i Niemiec

Struktura eksportu wewnątrz Unii uległa silnej dywersyfikacji geograficznej. Eksport Francji spadł o 37,3%, a Niemiec o 51,0%, podczas gdy Rumunia zwiększyła sprzedaż o 73,2%, Bułgaria o 167,6%, Litwa o 53,5%, a Łotwa o 39,4%. W 2025 r. najwyższą ujawnioną przewagę komparatywną (RSCA) w eksporcie zbóż wykazywały:

- Bułgaria (RSCA 0,72)
- Chorwacja (0,69)
- Łotwa (0,66)
- Francja (0,57)
- Litwa (0,50)

Źródło: Specjalizacja eksportowa państw członkowskich – 2025 oraz Główni reporterzy – eksport.

Nowe kraje członkowskie, dysponujące stosunkowo niskimi kosztami produkcji i rosnącą wydajnością, przejmują rolę głównych eksporterów, podczas gdy tradycyjne potęgi (Francja, Niemcy) tracą udziały.

3. Wstrząs cenowy 2022 r. – geneza, przejawy i konsekwencje dla zmienności rynku

Gwałtowny, powszechny wzrost cen jednostkowych w 2022 roku

Rok 2022 przyniósł skok średniej ceny eksportowej do 364 EUR/t (maksimum w analizowanym okresie) i ceny importowej do 349 EUR/t. W przypadku importu z Kanady cena jednostkowa wzrosła z 256 EUR/t w latach 2020–2021 do 413 EUR/t (+61,3%), przy spadku wolumenu tylko o 10% – co jest jednym z najsilniej zaznaczonych szoków cenowych odnotowanych przez algorytm wykrywający.

Zdarzenia szokowe skoncentrowane po stronie eksportu – głównie na kierunkach afrykańskich i bliskowschodnich

Narzędzie detekcji wstrząsów wskazało wiele nietypowych zdarzeń w 2022 r., z których największe odchylenia (abnormality) wystąpiły w eksporcie do Jordanii (wzrost ceny o 67% przy wzroście wolumenu), RPA (wzrost ceny o 75% przy spadku wolumenu), Kamerunu i Izraela. W imporcie jedynym wyraźnie zidentyfikowanym szokiem był wzrost cen pszenicy kanadyjskiej.

Źródło: Zmienność i wstrząsy – zdarzenia cenowe w eksporcie i imporcie.

Te jednostkowe szoki nakładały się na ogólnoświatowy wzrost cen zbóż wywołany inwazją Rosji na Ukrainę i zakłóceniami łańcuchów dostaw.

Wzrost intensywności handlu i zależności importowej jako trwałe dziedzictwo kryzysu

Wskaźnik intensywności handlu (obroty/produkcja) zwiększył się z 22,3% w 2015 r. do 44,7% w 2024 r., a wskaźnik zależności od importu netto, jak już wspomniano, osiągnął 31,3%. Tak wysokie poziomy oznaczają, że UE jest dziś znacznie silniej powiązana z rynkami światowymi i bardziej podatna na szoki cenowe oraz zakłócenia podaży niż dekadę wcześniej.

Źródło: Intensywność handlu i zależność importowa.

Wnioski

W latach 2015–2025 unijny handel zbożami przeszedł od stabilnej nadwyżki do sytuacji bliskiej równowagi, a nawet deficytu w niektórych latach, na skutek spadku produkcji wewnętrznej, wzrostu konsumpcji i skokowego zwiększenia importu. Struktura geograficzna wymiany uległa głębokim przeobrażeniom: Ukraina stała się kluczowym dostawcą przy jednoczesnym wyeliminowaniu Rosji, a eksport UE przesunął się z rynków azjatyckich ku Afryce i Wielkiej Brytanii. Wewnątrz Unii ról eksportera netto przejęły kraje Europy Środkowo-Wschodniej, wypierając Francję i Niemcy. Wstrząs cenowy 2022 r. uwypuklił wrażliwość unijnego rynku na globalne zaburzenia, co znalazło odzwierciedlenie w rekordowych wskaźnikach zależności importowej i intensywności handlu. Utrzymanie bezpieczeństwa żywnościowego UE będzie wymagało zarówno wzmocnienia krajowej produkcji, jak i dywersyfikacji źródeł dostaw oraz rynków zbytu.

Wygenerowano 2026-07-24 na podstawie danych z tradedashboard.eu

Raport wygenerowany maszynowo: przyspiesza analizę człowieka, choć czasami może ją wprowadzić w błąd. Nigdy nie może jej w pełni zastąpić.

Jeśli potrzebujesz porady dotyczącej europejskiej polityki handlowej lub reprezentacji Twoich interesów w Brukseli, nie wahaj się skontaktować ze mną pod adresem support@tradedashboard.eu. Znajdziesz moje CV pod tym adresem.